

ЛІТЕРАТУРА

1. ДСТУ 3966-2000 Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. – К. : Держстандарт України, 2000. – 32 с.
2. Іваницький Р.В. Лексикографічні аспекти нормалізації термінів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Р.В. Іваницький. – Львів, 1995. – 20 с.
3. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову = Theory and practice of translation from Ukrainian into English : посіб.-довід. / В'ячеслав Карабан, Джеймс Мейс. – Вінниця : Нова кн., 2003. – 606 с.
4. Шуневич Б. Про упорядкування нових терміносистем // Вісник ДУ «Львівська політехніка» «Проблеми української термінології»: Матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції «СловоСвіт 2000». – 2000. – № 402 – С. 85–87.

REFERENCES

1. DSTU 3966-2000 Terminologija. Zasady i pravyla rozroblennja standartiv na terminy ta vyznachennja ponjat'. – K. : Derzhstandart Ukrai'ny, 2000. – 32 p.
2. Ivanyc'kuj R.V. Leksykografichni aspekty normalizacii terminiv : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / R.V. Ivanyc'kuj. – L'viv, 1995. – 20 p.
3. Karaban, V. I. Teorija i praktyka perekladu z ukrai'ns'koi' movy na anglijs'ku movu = Theory and practice of translation from Ukrainian into English : posib.-dovid. / V'jacheslav Karaban, Dzhejms Mejs. – Vinnycja : Nova kn., 2003. – 606 p.
4. Shunevych B. Pro uporjadkuvannja novyh terminosystem // Visnyk DU «L'vivs'ka politehnika» «Problemy ukrai'ns'koi' terminologii»: Materialy 6-oi' Mizhnarodnoi' naukovoï konferencii' «SlovoSvit 2000». – 2000. – № 402 – P. 85–87.

УДК 811.133.1'367.625.43

ПІДСИСТЕМА І КОМПЛЕКС ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ МИНУЛОГО ЧАСУ ПРИ НАВЧАННІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Андрущенко А.О.

*Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна,
майдан Волі, 4, Харків, Україна*

a2147@rambler.ru

На основі аналізу чинників, важливих для побудови системи вправ, запропоновано підсистему та комплекс вправ для навчання найчастотніших франкомовних граматичних форм минулого часу, доведено відповідність згаданих підсистеми й комплексу вправ сучасним вимогам.

Ключові слова: франкомовні граматичні форми минулого часу, підсистема вправ, комплекс вправ, вимоги до підсистеми й комплексу вправ.

ПОДСИСТЕМА И КОМПЛЕКС УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ УПОТРЕБЛЕНИЯ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ ПРОШЕДШЕГО ВРЕМЕНИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ФРАНЦУЗСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ВТОРОМУ ИНОСТРАННОМУ

Андрущенко А.А.

Харьковский национальный университет им. В.Н.Каразина, пл. Свободы, 4, Харьков, Украина

a2147@rambler.ru

Основываясь на анализе факторов, важных для построения системы упражнений, предложено подсистему и комплекс упражнений для обучения самым частотным франкоязычным глагольным формам прошедшего времени, доказано соответствие указанных подсистемы и комплекса упражнений современным требованиям.

Ключевые слова: франкоязычные глагольные формы прошедшего времени, подсистема упражнений, комплекс упражнений, требования к подсистеме и комплексу упражнений.

THE SUBSYSTEM AND COMPLEX OF EXERCISES FOR THE DEVELOPMENT OF SKILLS RELATED TO THE USE OF PAST TENSE VERB FORMS IN TEACHING FRENCH AS THE SECOND FOREIGN LANGUAGE

Andrushchenko A.O.

V.N. Karazin Kharkiv National University, Freedom Square, 4, Kharkiv, Ukraine

a2147@rambler.ru

Basing on the analysis of factors relevant for the exercise system construction, the author proposes a subsystem and complex of exercises for teaching the most frequent French past tense verb forms for oral colloquial and written literary speech and argues the said subsystem and complex meet the contemporary requirements to them. With this goal the author considers all types and kinds of exercises for the formation of French grammar competence according to different criteria: communicativeness, orientation, culturological orientation, presence or absence of role-playing component and support, stylistic differentiation, types of interaction (whole-class, individual, pair and group work), motivation. The complex of exercises, aimed at preventing grammar intralanguage interference as the main source of mistakes made by students, provides the conditions of successful skills formation and is based on the principles of the use of pedagogic grammar, particularly on the built pedagogic information types (patterns, models, algorithms, rules, illustrative tables, etc.). The organization of students' actions at different stages, while doing exercises, contributes to their activity and the application of materialized pedagogic information types provides the variation in the use of the system of orientation. The creation of the complex of exercises on the basis of the competence and communicative approaches included the identification of distinguishing features of different French past tense verb forms and also the determination of the type and the sequence of exercises within each module.

Key words: french past tense verb forms, subsystem of exercises, complex of exercises, requirements to the subsystem and complex of exercises.

Формування граматичних навичок студентів, які опановують французьку мову як другу іноземну, є суттєвим завданням розвитку їх іншомовної комунікативної компетентності. Чимало авторів [2;5;6;8;10;12;14] досліджували широкий діапазон проблем, які стосуються розвитку іншомовної граматичної компетентності, проте ці праці ґрунтуються переважно на матеріалі англійської або німецької мов. Досліджень же в галузі навчання французької мови загалом бракує, за останні десять років в Україні таких було лише два [1;9], обидва з яких присвячені проблемам викладання французької мови як основної іноземної. Якщо ж говорити про навчання граматики французької мови як другої іноземної, то слід констатувати практичну відсутність робіт на рівні принаймні кандидатських дисертацій у цій галузі. Саме цією обставиною пояснюється актуальність нашої статті.

Мета дослідження полягає в розробці підсистеми й комплексу вправ для формування граматичних навичок вживання найчастотніших граматичних форм минулого часу французької мови як другої іноземної (*imparfait, passé composé, passé simple, plus-que-parfait, passé antérieur*) для офіційного та повсякденного спілкування у майбутніх філологів. Об'єктом дослідження є процес формування граматичної компетентності майбутніх філологів, що вивчають французьку мову як другу іноземну, а предметом – підсистема і комплекс вправ для навчання згаданих форм при вивченні французької мови (як другої іноземної) для офіційного та повсякденного спілкування.

У сучасній термінології [6, с.189] розрізняють поняття «загальна система вправ» (для формування іншомовної комунікативної компетентності на певному рівні, наприклад, у мовному ВНЗ), «окрема система вправ» (для навчання кожного виду мовленнєвої діяльності окремо), «підсистема вправ» (для навчання компонентів відповідного виду мовленнєвої діяльності, наприклад, формування мовленнєвих навичок говоріння), «група вправ» (наприклад, для формування граматичних навичок говоріння) та «комплекс вправ». Останній тлумачиться [6, с.191; 7, с.96] як втілення системи або підсистеми вправ стосовно конкретної теми, мовного чи мовленнєвого матеріалу (наприклад, для формування граматичних навичок розуміння і вживання структур *passé simple*). У нашому випадку мова йде про розробку підсистеми і комплексу вправ для формування навичок розуміння і вживання франкомовних структур минулого часу, які перелічені вище.

Будь-яка система оперує такими поняттями, як типи та види вправ. Типи вправ виділяють за двома критеріям: спрямованістю мовлення (рецептивні чи продуктивні види мовленнєвої

діяльності) та ступенем комунікативності. За першим критерієм розрізняють [6, с.187] рецептивні (сприймання учнем вербальної інформації через слуховий або зоровий канали, ідентифікація граматичних структур), рецептивно-репродуктивні (відтворення повністю або з певними варіаціями сприйнятих граматичних структур) та продуктивні (самостійне утворення студентом висловлювань від рівня речення до рівня тексту) вправи.

За другим критерієм виділяють [13, с.38; 6, с.187], по-перше, некомунікативні (або мовні) вправи, що виконуються поза ситуацією мовлення, зосереджуючи увагу студентів переважно на формі. До змісту некомунікативних рецептивних граматичних вправ входить ідентифікація відповідних граматичних структур, а некомунікативні рецептивно-репродуктивні вправи ґрунтуються на зміні граматичної форми, заповненні пропусків, розкритті дужок тощо.

Умовно-комунікативні (або умовно-мовленнєві) рецептивні вправи включають сприймання відповідної граматичної структури на рівнях від речення до надфразової єдності. Умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні вправи мають на увазі здійснення таких маніпуляцій зі зразком мовлення (ЗМ), як його імітація, підстановка, трансформація, доповнення, розширення, завершення, постановка питань та відповіді на них із застосуванням відповідної граматичної структури. Нарешті, до змісту умовно-комунікативних продуктивних вправ входять операції з об'єднання ЗМ у надфразові або діалогічні єдності.

Головною ознакою комунікативних (або мовленнєвих) вправ є потреба в комунікації (вмотивоване сприймання або передача необхідної інформації в усній чи письмовій формі). Комунікативні вправи направлені на формування та розвиток комунікативних вмінь і включення до їх структури нових, зокрема й граматичних, навичок. Усі комунікативні вправи виконуються на рівні тексту: в рецептивних комунікативних вправах студенти сприймають текст (через слуховий чи зоровий канали) для одержання інформації. У комунікативних рецептивно-репродуктивних вправах студенти відтворюють інформацію, одержану через відповідний (слуховий чи зоровий) канал.

Продуктивні комунікативні вправи формують такі дії як здатність вести бесіду, повідомляти інформацію, здійснювати опис, фіксувати інформацію в письмовій формі, а потім здійснювати повідомлення, ґрунтуючись на згаданих записах тощо. Наприклад, студенти працюють у парах, але з різними текстами. Студент А читає (мовчки) текст про економічну політику Наполеона, а студент Б – про його зовнішню політику. Потім кожен студент має заповнити таблицю, ставлячи запитання своєму співрозмовнику, а той має заповнити свою таблицю. Після їх заповнення кожен зі студентів описує зміст відповідної політики, спираючись на власні записи.

У процесі побудови підсистеми вправ необхідно також враховувати наявність або відсутність опор, які в методичній літературі (див., наприклад, [6;11]) поділяють на природні, що використовуються в реальному спілкуванні (афіші, карти, схеми, графіки тощо) та спеціально створені з метою забезпечення допомоги студентам у процесі формування власних висловлювань. Останні, у свою чергу, включають невербальні (предмети, малюнки, цифрові дані, жести, міміка тощо) та вербальні засоби, що сприяють формулюванню думки іноземною мовою (ЗМ, моделі, правила, алгоритми, ілюстративні таблиці, переліки ключових слів або словосполучень, тексти тощо). На думку дослідників [11, с.5], спеціально створені вербальні опори мають поступово усуватися, оскільки вони не притаманні реальному процесу спілкування.

Важливим чинником розробки системи вправ вважається [11] необхідність їх культурологічного спрямування, тобто їх націленість на всебічний культурний розвиток студентів. Це досягається за допомогою спеціально підбраного матеріалу, що має містити інформацію про культурні реалії країни, мова якої вивчається, її традиції, історію, звичаї тощо.

При розробці вправ доцільно враховувати ступінь керованості мовленнєвими діями студентів. Розрізняють [11, с.4; 6, с.185] повністю керовані мовленнєві дії, що практично

зводяться до простої імітації (переписування); частково керовані дії, що виконуються за певним ЗМ, але студент має вибір мовленнєвих одиниць згідно із ситуацією мовлення (підстановка, трансформація, завершення ЗМ, відповіді на запитання тощо); дії з мінімальним рівнем керування, де вибір мовленнєвих засобів зумовлений лише навчально-комунікативною ситуацією, а студент вільно комбінує засвоєні ЗМ та лексичні одиниці, результатом чого є створення студентом тексту або розуміння незнайомого тексту на слух чи при читанні.

Наступним чинником, який слід враховувати при розробці системи вправ, є врахування форм роботи студентів (фронтальна, індивідуальна, у парах та в групах).

Підвищення комунікативної спрямованості вправ може досягатися за допомогою використання рольової гри, створення якої передбачає [3, с. 218] наявність певної проблеми, персонажів, проблемної ситуації, що містить умови когнітивного конфлікту тощо. Отже, наявність чи відсутність рольового компонента є ще одним чинником, врахування якого є доцільним при розробці системи вправ.

Деякі автори [6, с.185] для класифікації вправ пропонують також критерій вмотивованості, що тлумачиться як наявність мотиву виконання певних дій чи діяльності у вправі. За згаданим критерієм некомунікативні вправи в нашому комплексі слід віднести до невмотивованих, а умовно-комунікативні та комунікативні – до вмотивованих.

Отже, виходячи з критеріїв, викладених вище, та враховуючи результати попередніх досліджень [6, с.183; 9, с.125-126], можна запропонувати таку типологію вправ для формування граматичної компетентності: за критерієм комунікативності: некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні; за спрямованістю: рецептивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні; за ступенем керованості: частково керовані, з мінімальним рівнем керованості; за культурологічною спрямованістю: культурологічно спрямовані, культурологічно неспрямовані; за наявністю рольового компонента: з рольовим компонентом, без рольового компонента; за характером опор: без опор, зі штучними опорами, з природними опорами; за стилістичною диференціацією: стилістично диференційовані, стилістично недиференційовані; за способом виконання вправ: фронтальні, парні, індивідуальні, групові; за вмотивованістю: вмотивовані, невмотивовані.

Виходячи з етапів процесу формування граматичних навичок [2; 3; 4; 6; 9; 11; 14] (орієнтувально-підготовчий, стереотипно-ситуативний, варіативно-ситуативний та контролюючий), підсистему вправ для формування франкомовної граматичної компетентності можна показати за допомогою таблиці 1.

На орієнтувально-підготовчому етапі відбувається ознайомлення студентів із граматичними структурами минулого часу для засвоєння знань про їх утворення та створення передумов для формування навичок їх уживання. На цьому етапі пропонуються некомунікативні вправи на розкриття дужок, заповнення пропусків, типу «вірно/невірно» на рівні речення для попереднього засвоєння відповідної інформації й формування відповідних навичок утворення форми. До змісту таких вправ включені випадки вживання відповідних граматичних форм з усіма особами, усіма групами дієслів та усіма допоміжними дієсловами.

На стереотипно-ситуативному етапі відбувається формування автоматизованості (завдяки стереотипності дій студентів) та гнучкості (завдяки варіюванню лексичних одиниць та ситуацій) навички. Спочатку окремо відпрацьовуються дії, пов'язані з вибором відповідних елементів структури (наприклад, допоміжних дієслів *avoir* та *être* у складних граматичних структурах – *passé composé*, *plus-que-parfait* та *passé antérieur*, утворення *participe passé* дієслів різних груп, відмінювання займенникових дієслів у відповідному граматичному часі, утворення питальних та заперечних конструкцій тощо), а потім усі попередньо засвоєні операції вводяться до змісту вправ, які вимагають їх одночасного застосування. Усі згадані операції формуються в умовно-комунікативних вправах, що ґрунтуються на застосуванні імітації, підстановки, трансформації тощо на рівнях речення, надфразової єдності та мікротексту.

На варіативно-ситуативному етапі під час виконання комунікативних вправ на рівні тексту завершується формування стійкості сформованих навичок та їх включення до структури мовленнєвих умінь, а на контролюючому – здійснюється контроль досягнутого студентами рівня навичок та умінь.

Наявність наведеної підсистеми дозволила розробити комплекс вправ для формування навичок вживання форм минулого часу у студентів, які вивчають французьку мову як другу іноземну. Структура згаданого комплексу включає 10 модулів: Module 1. Imparfait; Module 2. Passé composé; Module 3. Imparfait et passé composé; Module 4. Plus-que-parfait; Module 5. Plus-que-parfait, imparfait et passé composé; Module 6. Passé simple; Module 7. Passé antérieur; Module 8. Passé simple et passé antérieur; Module 9. Passé simple et passé antérieur; Module 10. Plus-que-parfait, imparfait, passé composé, passé simple et passé antérieur.

Таблиця 1 – Підсистема вправ для формування навичок вживання франкомовних граматичних форм минулого часу

Етапи формування граматичної компетентності	Типи вправ та їх ознаки	Види вправ	Види мовленнєвої діяльності
Орієнтувально-підготовчий	Некомунікативні (рецептивні, рецептивно-репродуктивні, на рівні речення, частково керовані, культурологічно неспрямовані; без рольового компонента; зі штучними опорами, стилістично диференційовані, фронтальні та індивідуальні, невмотивовані)	Сприймання пояснень, робота з типами НІ, розкриття дужок, заповнення пропусків	Аудіювання, говоріння, читання, письмо
Стереотипно-ситуативний	Умовно-комунікативні (рецептивні, рецептивно-репродуктивні та продуктивні, на рівнях від речення до надфразової єдності та мікротексту, частково керовані, культурологічно спрямовані або неспрямовані; з рольовим компонентом або без нього, зі штучними опорами (типи НІ, малюнки, мікротексти), стилістично диференційовані, парні, індивідуальні або групові; вмотивовані)	імітація, підстановка, трансформація, доповнення, розширення, завершення, постановка запитань та відповіді на них із застосуванням відповідної граматичної структури	Аудіювання, говоріння, читання, письмо
Варіативно-ситуативний	Комунікативні (продуктивні; на рівні тексту; з мінімальним рівнем керованості; культурологічно спрямовані; з рольовим компонентом або без нього, з опорою на текст, малюнок або життєвий досвід; стилістично диференційовані; парні, індивідуальні або групові; вмотивовані)		Аудіювання, говоріння, читання, письмо
Контролюючий	Комунікативні (продуктивні; на рівні тексту; з мінімальним рівнем керованості; культурологічно спрямовані; без рольового компонента; з опорою на малюнок або життєвий досвід; стилістично диференційовані; індивідуальні)	Переклад французькою мовою з рідної; написання творів; опис малюнків; порівняння	Письмо Говоріння

Співвідношення вправ у межах модуля варіюється залежно від кількості та характеру операцій, що підлягають оволодінню, і об'єднуються в блоки. Блок розглядається нами як одна або кілька вправ, об'єднаних спільною метою. На орієнтувально-підготовчому етапі такою метою є попереднє засвоєння відповідної навчальної інформації й початок формування відповідних навичок утворення форми, а на стереотипно-ситуативному – формування автоматизованості та гнучкості навички. На варіативно-ситуативному етапі блоки можуть виділятися за критерієм зміни виду опори, тобто блоком може називатися одна або кілька вправ, що виконуються з опорою на один і той самий текст, малюнок тощо.

Розглянемо для прикладу розподіл блоків та вправ у межах модуля 1, який подано в табл. 2.

Таблиця 2 – Розподіл блоків та вправ у межах модуля 1 комплексу вправ для формування навичок вживання франкомовних граматичних форм минулого часу

Блоки	1	2				3	4	
Етапи	ОП	СС				ОП	СС	
№ вправи	1	2	3	4	5	6	7	8
Тип вправи	М(ЗП)	УМ(І)	УМ(ІІ)	УМ(Т)	УМ(Т)	М(ЗП)	УМ(І)	УМ(ІІ)
Зміст вправи	<i>Être</i>	<i>être</i>	<i>être</i>	<i>être</i>	<i>être</i>	<i>avoir</i>	<i>avoir</i>	<i>avoir</i>
Тип НІ/опора	ЗМ+ІлТ	ЗМ	ЗМ	ЗМ	ЗМ	ЗМ+ІлТ	ЗМ	ЗМ

Блоки	4		5	6	7			8
Етапи	СС		К	ОП	СС			К
№ вправи	9	10	11	12	13	14	15	16
Тип вправи	УМ(Т)	УМ(Т)	Пркл	М(ЗП)	УМ(І)	УМ(ІІ)	УМ(Т)	Пркл
Зміст вправи	<i>avoir</i>	<i>avoir</i>	<i>avoir/être</i>	Д І-ІІІ	Д І-ІІІ	Д І-ІІІ	Д І-ІІІ	Д І-ІІІ
Тип НІ/опора	ЗМ	ЗМ		ЗМ+ІлТ	ЗМ+ІлТ	ЗМ+ІлТ	ЗМ+ІлТ	

Умовні позначення. Етапи навчання: ОП – орієнтувально-підготовчий, СС – стереотипно-ситуативний, ВС – варіативно-ситуативний, К – контролюючий; Типи вправ: М – мовна, УМ – умовно-мовленнєва, Мл – мовленнєва; Типи НІ та зовнішні опори: ЗМ – зразок мовлення, ІлТ – ілюстративна таблиця; Зміст вправ: ЗП – заповнення пропусків; І – імітація; ІІ – підстанова, Т – трансформація; Пркл – переклад; Типи дієслів: Д І-ІІІ – дієслова І-ІІІ груп.

Як випливає з таблиці 2, усього в модулі 1 передбачено 8 блоків і 16 вправ, з яких три відносяться до орієнтувально-підготовчого, дві – до контролюючого, а решта – до стереотипно-ситуативного етапів. Блок 1 призначений для введення загальної навчальної інформації щодо значень термінів, які вживаються у правилах та алгоритмах, загального значення *imparfait*, та відмінювання дієслова *être* в *imparfait*, для чого вводиться відповідна ілюстративна таблиця. У межах цього ж блоку студенти виконують некомунікативну вправу 1, змістом якої є заповнення пропусків у реченнях відповідними формами дієслова *être* в *imparfait*. Наприклад, пропуск у реченні *Je _____ dans la rue* студенти мають заповнити формою *étais*, й одержати речення *J'étais dans la rue*. Усього у вправі міститься 18 пропусків, по три на кожну особу, вправа виконується фронтально, з опорою на ЗМ (подано на початку вправи) та ілюстративну таблицю відмінювання дієслова *être* в *imparfait*.

Після цього студенти переходять до виконання вправ блоку 2, що відноситься до стереотипно-ситуативного етапу і включає чотири умовно-комунікативні вправи: по одній на імітацію й підстановку і дві – на трансформацію.

Результатом виконання вправ блоків 1 і 2 є попереднє засвоєння дій з відмінювання дієслова *être* в *imparfait*. Блоки 3 (одна вправа орієнтувально-підготовчого етапу) і 4 (чотири вправи стереотипно-ситуативного етапу) за принципами побудови є ідентичними блокам 1 і 2, але стосуються відмінювання дієслова *avoir* в *imparfait*. Студенти працюють з опорою на відповідну ілюстративну таблицю.

Блок 5 належить до контролюючого етапу й за змістом є вправою, призначеною для перекладу французькою мовою з української окремих речень, що вимагають вживання дієслів *être* та *avoir* в *imparfait*. Перекладні вправи (див. також блок 8) виконуються усно в аудиторії і письмово – вдома.

Блоки 6, 7 та 8 за принципами побудови є ідентичними блокам 3, 4 і 5, тільки стосуються відмінювання дієслів I – III груп в *imparfait*. В блоці 6 студентам вводяться ілюстративні таблиці з відмінювання згаданих та займенникових дієслів, на які вони спираються під час виконання некомунікативної вправи 12 та умовно-комунікативних вправ 13 – 15. Блок 8 та вправа 16, які завершують модуль 1, призначені для контролю якості навичок, сформованих у межах згаданого модуля.

Структура, подана в табл. 2, є характерною для модулів (1, 2, 4, 6 та 7), завданням яких є формування навичок вживання лише однієї дієслівної форми минулого часу, для чого використовуються переважно вправи орієнтувально-підготовчого (некомунікативні) та стереотипно-ситуативного (умовно-комунікативні) етапів. Однак у модулях, призначених для диференціації структур минулого часу (модулі 3, 5, 8, і 10), співвідношення типів вправ змінюється за рахунок збільшення питомої ваги комунікативних вправ. Так, у першій частині комплексу вправ, призначеній для формування навичок вживання дієслівних форм минулого часу в розмовній мові (модулі 1–5), комунікативні вправи в модулях 1, 2 і 4 практично відсутні (одна вправа у модулі 3), тоді питома вага таких вправ у модулі 3 зростає до 25%, а в модулі 5 усі дев'ять вправ є комунікативними (мовленнєвими). За таким же принципом побудована і друга частина нашого комплексу вправ, призначена для навчання вживання дієслівних форм минулого часу в письмовому літературному стилі: якщо в модулі 6 комунікативні вправи взагалі відсутні, то в наступних модулях їх питома вага послідовно зростає: модуль 7 – 33%, модуль 8 – 33%, модуль 9 – 43%, модуль 10 – 80%.

Отже, розроблений нами комплекс вправ бере до уваги переважну більшість чинників, важливих для успішного формування іншомовних граматичних навичок. Він враховує ознаки згаданих навичок (автоматизованість, гнучкість, стійкість тощо), формування яких здійснюється в різних видах некомунікативних та умовно-комунікативних вправ. Цей комплекс забезпечує й умови успішного формування навичок, забезпечуючи адекватне орієнтування студентів у процесі шляхом застосування достатнього обсягу навчальної інформації за допомогою відповідних її типів (ЗМ, правил, моделей, алгоритмів, ілюстративних таблиць тощо).

Застосування матеріалізованих типів навчальної інформації (моделі, алгоритми, ілюстративні таблиці) сприяє інтеграції орієнтувальної, виконавчої й контрольної фаз виконання граматичних дій, дозволяючи не витратити час на довільне запам'ятовування такої інформації, оскільки остання запам'ятовується мимоволі в процесі виконання вправ з опорою на згадані її типи.

Комплекс ґрунтується на принципі поступового ускладнення навчальних операцій студентів у процесі оволодіння граматичними діями. Для цього застосовується квантування навчальної інформації, яка вводиться порціями, а потім у вправах формуються відповідні навички. Спочатку окремо відпрацьовуються дії, пов'язані з вибором відповідних елементів структури, а потім усі попередньо засвоєні операції вводяться до змісту вправ, що вимагають їх одночасного застосування.

Комплекс вправ враховує і необхідність включення граматичних навичок до складу мовленнєвих вмінь, для чого призначений спеціальний варіативно-ситуативний етап навчання, на якому передбачено виконання комунікативних вправ, зміст яких співвідноситься зі стадіями формування мовленнєвих умінь, зокрема, перенесенням дії на нові мовленнєві ситуації, заміною одного або кількох елементів структури згідно із згаданими ситуаціями, самостійний відбір структур відповідно до заданих смислових зв'язків мовленнєвої ситуації, програмування висловлювання студентом відповідно до ситуації, теми тощо, у тому числі, на основі мобілізації мовленнєвого та життєвого досвіду.

Одним із принципів, на якому ґрунтувалася розробка комплексу вправ, було припущення про суттєву роль внутрішньомовної інтерференції як джерела труднощів для студентів, що вивчають французьку мову як другу іноземну. Відповідно створення згаданого комплексу включало виявлення диференційних ознак різних франкомовних дієслівних форм минулого часу та їх врахування при розробці алгоритмів вживання згаданих форм, а також визначення виду та послідовності вправ у межах кожного змістового модуля.

Розроблений нами комплекс вправ враховував і методичні передумови формування граматичних навичок. Зокрема, він розроблений у рамках компетентнісного підходу, де граматична компетентність тлумачиться як складова комунікативної компетентності, що розглядається як головна мета навчання. Згаданий комплекс реалізовано також на засадах комунікативного підходу, тобто структура й зміст комплексу визначаються пріоритетом формування комунікативної компетентності та розумінням навчання як моделі реальної комунікації. Організація дій студентів у процесі виконання вправ сприяє їх активності, а застосування різних типів навчальної інформації забезпечує варіативність у використанні системи орієнтирів для оволодіння граматичними діями.

Принцип функціональності реалізується в комплексі завдяки врахуванню функціонального аспекту граматичної навички при побудові типів навчальної інформації та організації вправ, зокрема, він реалізується у мовленнєвому характері завдань до переважної більшості умовно-комунікативних та комунікативних вправ. Введення дієслівних форм минулого часу, так само як і виконання вправ з метою формування відповідних навичок, здійснюється в ситуаціях, які відповідають потенційно можливим у реальному спілкуванні, що забезпечує реалізацію принципу ситуативності.

Комплекс ґрунтується на принципах застосування педагогічної граматики, зокрема на побудованих у нашому дослідженні типах навчальної інформації (процедуру такої побудови детально описано в інших наших публікаціях), які є результатом переробки відповідних правил лінгвістичної граматики. Робота зі згаданими типами забезпечує реалізацію принципів свідомості, автономності студента, а також професійної спрямованості, оскільки майбутні вчителі, працюючи із вправами комплексу, одночасно засвоюють методику його застосування.

Матеріалізовані типи НІ (модель, алгоритм, ілюстративна таблиця) дозволяють, у випадку необхідності, виконання граматичної дії в матеріалізованій формі. Крім того, згадані типи забезпечують зворотній зв'язок, оскільки постійно знаходяться перед очима студентів, а також індивідуалізацію навчання – кожен студент може використовувати опору на згадані типи НІ протягом такого періоду часу, який йому потрібен для інтеріоризації граматичної дії. Наявність подібної опори знімає необхідність довільного запам'ятовування системи орієнтирів виконання граматичної дії – у процесі формування навички відбувається злиття орієнтувальної фази формування дії з виконавчою, а також мимовільне засвоєння згаданих орієнтирів.

Принцип домінуючої ролі вправ реалізується завдяки тому, що головною метою розробленого нами комплексу є формування відповідних навичок та їх включення до складу мовленнєвих умінь, а не засвоєння декларативних знань. Зміст автентичних текстів, що

використовуються в комплексі, забезпечує реалізацію принципів автентичності та паралельного навчання мови й культури.

Перспективу дослідження вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності розробленого нами комплексу вправ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Л.В. Методика навчання французького професійно спрямованого монологічного мовлення студентів технічних спеціальностей з урахуванням їх навчальних стилів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: романські мови» / Л.В. Бондар. – К., 2012. – 20 с.
2. Вовк О. І. Формування англomовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання : дис. ... кандидата пед.наук : 13.00.02 / Вовк Олена Іванівна. – К., 2008. – 335 с.
3. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М. : Академия, 2006. – 336 с.
4. Гапонова С.В. Планування граматичного етапу уроку іноземної мови в середній школі / С.В.Гапонова // Іноземні мови. – 1997. – №3. – С.6 – 10.
5. Малышевская Л.П. Управление процессом формирования речевых грамматических навыков : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения» / Л.П. Малышевская. – Воронеж, 1975. – 21с.
6. Методика навчання іноземних мов та культур : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю.Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
7. Методика преподавания иностранных языков : общий курс / отв. ред. А.Н.Шамов. – М.: АСТ МОСКВА : Восток-Запад, 2008. – 253 с.
8. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
9. Руснак Д.А. Формування граматичної компетенції у майбутніх викладачів французької мови з комп'ютерною підтримкою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: романські мови» / Д.А. Руснак. – К., 2009. – 23 с.
10. Скляренко Н.К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н.К. Скляренко // Іноземні мови. – №1. – 2011. – С. 15–25.
11. Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування мовленнєвих навичок та вмінь / Н.К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – №3. – С. 3–7.
12. Черноватый Л.Н. Основы теории педагогической грамматики иностранного языка : дис. на соиск. учен. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.02 / Черноватый Л.Н. – К. , 2000. – 459 с.
13. Шатилов С.Ф. Актуальные проблемы методики обучения русскому языку иностранных учащихся / С.Ф. Шатилов. – Л. : Ленинградский университет, 1985. – 55 с.
14. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе / С.Ф. Шатилов. – М. : Просвещение, 1986. – 223 с.

REFERENCES

1. Bondar L. V. *Metodyka navchannia frantsuzkoho profesiyno spriamovanoho monologichnogo movlennia studentiv tekhnichnukh spetsialnostey z urakhuvanniam ikh navchalnukh styliv: Avtoref. diss... kand. ped. nauk: 13.00.02 / L. V. Bondar. –K., 2012. — 20 p.*
2. Vovk O.I. *Formuvannia angломovnoyi gramatychnoyi kompetentsiyi u maibutnikh vchyteliv v umovakh intensyvnoho navchannia [Future Teachers' English Grammar Competence Development in Intensive Teaching]: diss... kand. ped. nauk: 13.00.02 / O.I.Vovk. — K., 2008. — 335 p.*
3. Galskova N.D. *Teoriia obucheniya inostrannym yazykam. Lingvodidaktika i metodika [The Theory of Teaching Foreign Languages. Linguodidactics and Teaching Techniques] / N.D. Galskova, N.I. Gez. – M. : Akademiia, 2006. — 336 p.*
4. Gaponova S. V. *Planuvannia gramatychnoho etapu uroku inozemnoi movy v seredniy shkoli/ S. V. Gaponova // Inozemni movy. – 1997. – №3. – P. 6 – 10.*
5. Malyshevskaya L.P. *Upravlenie protsesom formirovaniya rechevykh grammaticheskikh navykov : Avtoref. diss... kand. ped. nauk: 13.00.02 / L.P. Malyshevskaya. – Voronezh, 1975. – 21 p.*
6. *Metodyka navchannia inozemnykh mov ta kultur : pidruchnyk dlya studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv [Methodology of Teaching Foreign Languages and Cultures : Textbook for Students of Classical, Pedagogical and Linguistic Universities] / Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. et al / general editing by S.Yu. Nikolayeva. – K. : Lenvit, 2013. – 590 p.*
7. *Metodika prepodavaniya inostrannykh yazykov / A. N. Shamov. – M. : ACT Moskva: Vostok- Zapad, 2008. – 253 p.*
8. Passov Ye.I. *Kommunikativnyy metod obucheniya inoyazychnomu govoreniyu [The Communicative Approach in Teaching Foreign Language Communication] / Ye.I. Passov . – M. : Prosveshchenie, 1991. – 223 p.*
9. Rusnak D.A. *Formuvannia gramatychnoyi kompetentsiyi u maibutnikh vykladachiv frantsuzkoi movy z kompiuternoju pidtrymkoiu : Avtoref. diss... kand. ped. nauk : 13.00.02 / D.A. Rusnak. – K. , 2009. — 23 p.*
10. Sklyarenko N.K. *Metodyka formuvannia inshomovnoyi gramatychnoyi kompetentsiyi v uchniv zagalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv // Inozemni movy. – № 1. – 2011. – P. 15 – 25.*
11. Sklyarenko N.K. *Suchasni vymogy do vprav dlya formuvannia movlennyevykh navychok ta vmin // Inozemni movy.– 1999. – № 13. – P. 3 – 7.*
12. Chernovaty L.N. *Osnovy Teoriyi Pedagogicheskoy Grammatiki Inostrannogo Yazyka [Basics of the Theory of Foreign Language Pedagogic Grammar] : diss...Doct. Ped. Sciences : 13.00.02 / L.N.Chernovaty. – Kharkiv, 2000. – 459 p.*
13. Shatilov S.F. *Aktualnye problemy metodiki obucheniya russkomu yazyku inostrannykh uchashchikhsya / S.F. Shatilov. – L . : Leningradskiy universitet, 1985. — 55 p.*
14. Shatilov S.F *Metodika obucheniya nemetskomu yazyku v sredney shkole / S.F. Shatilov. – M. : Prosveshchenie, 1986. – 223 p.*